

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2017. július 8.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

G ö m b ö l y í t é s

Csukás István: Weöres Sándor köszöntése

*Költők között király, látom koronádat,
reá a Nap rézpénzt, a Hold meg opált rak,
mint a népmesében, tiszta lélek vezet,
s fent az Öregisten Érted vekkendezt;
el-elkanyarogtál, s mélybe is, meg föntre,
s ámul széles ország, büszke lehet Csöngel!
Én se ülle-fülle verset fújok Rólad,
nemcsak árendása vagy a magyar szónak,
állítom, keményen megnyomva a krétát:
Arany János óta alig ily poétánk,
kinek ha könyvébe belelapozának,
elegendő léssen népe e Hazának!
Lehelek, mint ama bölcsőre, meleget,
kívánok napsütést, zsendicét eleget.
S ránk nevetsz, Szaturnusz kalap-pereméhez
pöccintve az ujjad, ifjú Hatvanéves –
S kiknek lábnyomába kívántál itt állni:
kezét nyújtja Ady, Babits, Kosztolányi.*

A határidő meg az előleg

A mese Kolumbusz Kristófja

Ha az ember leírja egymás után, hogy Mirr-Murr, Pom Pom, Süsü és így tovább, mindjárt beugrik annak az írónak a neve, aki megálmodta, életre hívta ezeket az országos híru figurákat, nagyon sok gyereknek szereve ezzel feledhetetlen órákat. „A jó mese olyan, mint a jó vers, kicsit emelkedik a földről” – írta egyik aforizmájában Csukás István, merthogy ő Mirr-Murr és társai szülőatyja. Elismert és a legrangosabb díjakkal honorált író, az idei könyvhét egyik varázslója, a mese Kolumbusz Kristófja. A mese új területeit fedezte fel nemzedékek számára.

– Az idei könyvhéten a leghosszabb sor ön előtt kígyózott a Vörösmarty téren. A szülők és agyerekek fél órát is várahoztak, amíg dedikálásra nyújthatták a Csukás-könyvet. Gondolom, ilyenkor repes az író szíve.

– Bevallom, örültem a sikernek. Talán ez is azt jelenti, hogy jó, amit csinálók, másrészt pedig az elismerés a műfajnak is szólhatott.

A sorban állásból arra következtetek, hogy sokkal többen ismerik a gyermekmeséiről, mint a költőt, pedig a pályámat a versekkel kezdtem. Nekem ma is két szárnyam van: a vers és a mese. Kétségtelen azonban, hogy amíg egy verseskönyv ezer-kétezer példányban jelenik meg, addig a mese, amelyből tévéfilm vagy színdarab is készül, meghaladja a milliós példányszámot. Egy arany- és egy platinalemezt díszel a falon, mert száz-, illetve kétszázötvenezer darabot adtak el belőlük. Ráadásul – szerénytelenség nélkül mondom –, hogy egyik kötetem a Szép Magyar Könyv 2017-es díját is megnyerte. Ezzel együtt az írás nagyon bizonytalan szakma. Nincs magányosabb ember annál, aki ott ül az üres papír előtt. Meg kell küzdeni és szenvedni a sikerért. A dicsőség és a hírnév azért kell, hogy megerősítse az embert a munkájában.

– A dedikálás jutalom, a személyes kapcsolatok felerősödése, aratás. Milyen emlékeket csalogat elő?

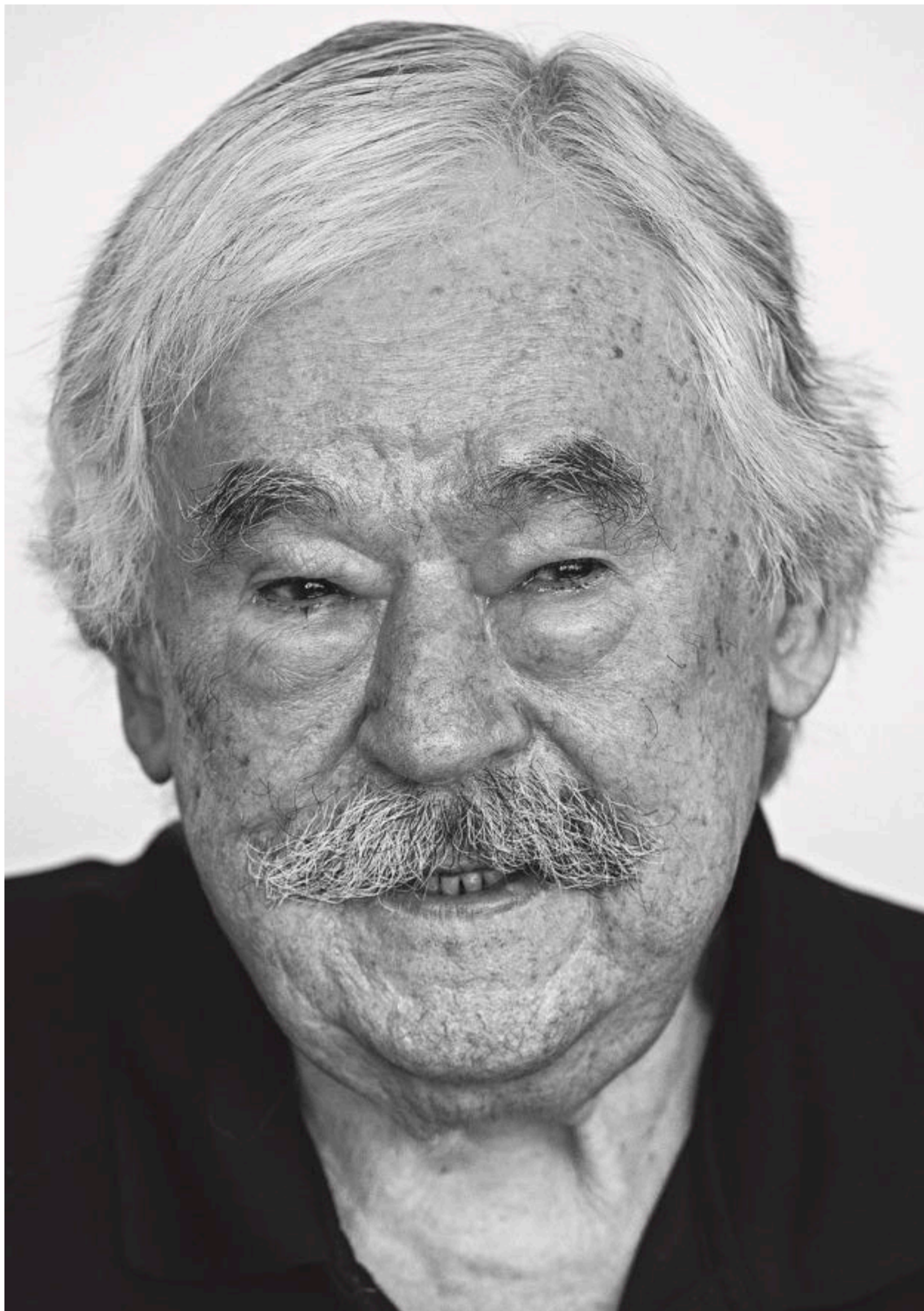
– Rengeteg emléket. A csúcsot az tartja, amikor Sajdik Ferivel dedikáltunk, akit ritkán lehet rábeszélni, hogy üljön mellém. Tudniillik a „barátsággal” és a „szeretettel” szavak mellé képes volt arra, hogy rajzoljon is valamit a gyerekeknek. Na, ennek frenetikus sikere volt! A másik nagy élményem – és nem hencsésül mondom – Gyöngyöshöz fűződik, ahová meghívtak dedikálni, és három golyóstollat fogyasztottam el, a csuklóm pedig egyszerűen lebénult. Gyerekkoromban szenvedélyesen gyűjtöttem a dedikációkat. Békés megyében, a tarhosi zeneiskolába jártam, ahol Kodály Zoltán sokszor megfordult. Szeretett minket. Sok híres zenész kísérte el, akik Magyarországra látogattak. Nekem pedig mindenkitől sikerült aláírást szerezni. Amikor az egyik sikeres olimpia után a győztesek hazajöttek, kimentem a repülőterre és a keresztyereimnek gyűjtöttem autogramokat. Vigyorogtak, lehet, hogy fel is ismertek. „Kinek kell?” – kérdezték. „Nekem kell!” – válaszoltam.

– Az indulás mindig érdekes. Visszatekintve különösen. A kezdet. Amikor eldől, hogy kiből mi lesz. A váratlan, a véletlen. Az első versikék megjelenése.

– Hegedűművészek készültem. De kamaszkoromban, tizenöt-tizenhat évesen verseket kezdtem írni. Gimnazistabetegség volt. Van, aki kinövi. Én nem nőttem ki. Első verseimet felolvastam, és a hatás olyan volt, hogy szerelmes verseket rendeltek tőlem. Rákaptak a költeményekre a barátaim, akik nem tudtak rímeiket faragni.

– Mint Christian a Cyranóban.

– Hasonlóképpen. Itt kezdődött az alaptudás. Pénzünk nem volt, a honorárium egy alma, egy zömlé, egy uzsonna volt. Akkor még igazából nem dőlt el véglegesen, hogy hegedűművész leszek vagy költő. A dolog akkor válik komollyá és veszélyessé, ha nyomtatásban látja leírva az ember a nevét.

„Nincs szebb, mint az élet, és nem is érdemes szebbet kitalálni!”

Fotó: Ficsor Márton

„Az írás előtt állandóan olvasok, s az agyban lévő szóállományt így próbálom megmozgatni. A rend és a rendszer nagyon fontos.”

„Napi két-három órát mindig ott ülök az íróasztalom mellett. Nem kell többet, mert nem fog az agy tovább. Nem lehet kapkodni.”

Folytatás az I. oldalról

– Az „alaptudást” megelőzték a gyerekkor meséi?

– Több dolog miatt is szerencsés volt a gyerekkorom. A sors ajándékának tekintem, hogy egy kovácsműhely udvarába születtem, mert apám kovácsmester volt. Ebbe az udvarba nemcsak akkor jártak be az emberek, amikor dolgoztak, hanem kaszinó is volt, csevegések, beszélgetések, anekdotázások, mesék színhelye. Úgy mondanám, hogy élő meséket hallhattam. Miután hét éves koromban megtanultam olvasni, elkapott az olvasási mániá – ez is sorszerű volt –, és tart a mai napig. E nélkül nem is tudtam elképzelni az életemet. Viszont: nem nagyon volt mit olvasni. Gyerekkönyv nem volt, könyv sem igen. De minden háznál állt a polcon egy Petőfi-összes. A mi polcunkon is. Ezért aztán úgy olvastam Petőfit, mint egy mesét. „Megy a juhász számaron...” És ez az egyik nagy élmény volt. A másik, amit kezdtem sejteni, észrevettem, hogy Petőfi azon a nyelven írt, ahogy az emberek kint a kovácsműhelyben beszéltek. A költő az ideálom lett, aki a legbonyolultabb témákat is közérthetően fogalmazta meg.

– Valamilyik Petőfi-évfordulón arról írtam, hogy nem lehet tisztességesen megtanulni magyarul Petőfi és Arany nélkül. Ők a határkövek a nyelv megismerésében.

– Velük viszont lehet. Ez nem csak nyelvi, költészeti csoda is.

– Fel lehet nőni mese nélkül?

– Semmiképpen sem. Sérül az a gyerek, aki nem olvastak, nem meséltek. Hadd idézzek egy mondatot, amit újabban hallottam. Einstein mondta: „Ha azt akarod, hogy intelligens legyen a gyereked, olvasd neki sok mesét.” Én teszem hozzá: hogy még intelligensebb legyen, olvasd neki még többet. Arról van szó, hogy a mese egyidős az emberiséggel. Kezdetben nem gyermekműfaj volt, hanem a felnőtteknek szólt. Az őseink is mesélt a barlangban azzal, hogy telefestette a falat. Aztán leszállt a gyerekek közé ez a csodálatos műfaj. A gyerekek számára ugyanis a legfontosabb dolog, hogy megismerjék és meghódítsák a világot. Ebben nyújt segítséget a mese.

– Emlékszem gyermekkorom mulhatatlan perceire, amikor sokadszor ugyanazt a mesét kértem elalvás előtt, aminek a történetét már fújtam. Egyszóval ismétlést kértem.

– A gyerek azért csodálatos és ideális olvasó, mert olyan, mint a régi görög színház közönsége. Ötször-hatszor is megnézte a darabot, és már kívülről tudta a szövegét. Nem is a történetért ment a színházba, hanem a katartikus élményért. A gyerekek is ez a fontos: a dupla élmény. Ezért azt szoktam mondani, hogy úgy kell írni nekik, mint a felnőtteknek – de kicsit jobban. A gyerekek tudniillik jobb a képzelete, mint a felnőttek.

– Meséljen a Hungária Kávéházról, amely többször elmondta – meghatározó volt az életében.

– Az egyetemem volt! Akkor már eldöntöttem, hogy nem hegedűművész leszek, hanem költő. De mindenképpen Pestre akartam feljönni. Akkoriban nyomorúságos élet volt Magyarországon, valami picike élet azonban volt Pesten. Színház, irodalom, újságok. A jogi egyetemre kerültem, aminél távolabb már nem is volt számomra. De két év elteltével a római jognál befejeztem. A lényeg az, hogy amikor 1954 őszén Pestre felkerültem, körül néztem, hogy melyik újság közöl verset. Jó újság volt a Művelt Nép hetilap. Megnéztem, hol a címe, a Hungária Kávéház felett volt a szerkesztőség. Egy nyitott ajtón bementem, ott ült az asztalnál egy kopasz, mogorva úr. „Mit akar?” „Verset hoztam.” „Tegye le!” Letettem az asztal sarkára. Kellér Bandi bácsi volt a mogorva úr, áldja meg az Isten! Olvasószerkesztő volt a Művelt Népnél. A hétvégén jelent meg a lap, melyek az újságoshoz, és látom, hogy az első oldalon, hatalmas keretben ott van a versem! Rohantam vissza a szerkesztőségbe, lobogtattam az újságot a kezemben, és mondtam Bandi bácsinak, hogy én vagyok az, aki ezt a verset írta. Felállt, megkérdezte, hány éves vagyok. Mondtam, hogy tizen-

nyolc. Fülön fogott és bemutatott a szerkesztőség tagjainak, majd levitt a Hungáriába, és bedobott a mély vízbe, az írókhoz. Megilletődötten álltam az ajtóban, először voltam akkor kávéházban. Hosszú, összetolt asztaloknál ült a korabeli írók java: Vas István, Réz Pál, Abody Béla, Csurka István... Többnyire azok, akiket éppen eltiltottak az írástól.

– Csak olyankor viselkedik az ember természetesen önmagaként, amikor senki sem figyel. De ha minden szem ráirányul...

– Képzelteti... Szemben ültem Vas Istvánnal. Szúrós szemmel nézett rám. „Mit nézel, Pista bácsi?” – kérdeztem a negyvenvalahány éves költőtől. A szememet nézte. „Mindenkinek hasonló a szeme” – nyögtem ki. „Várj! – állított meg. – Írtam rólad egy hexametert.” Ott rögzítette és fel is olvasta: „Itt a Csukás István, / Most jött egyenest a kunoktól.” Leestem a székről.

– Miért jelentett sokat a Hungária asztala?

– Mert olyan történeteket és anekdotákat hallottam, amiket sehol sem. A mesélésben Kellér Bandi bácsi is részt vett. Déry egyszer odajött hozzám és azt mondta: „Ha velem fogsz kezet, még három kézfogás, és olyan, mintha Jókaival fognál kezet.” Nemzedéken ívelt át a kézfogása. Úgy éreztem az asztal végén, hogy a magyar irodalom része vagyok. Ha akarom, folytatása annak. Erőt adó, nagy érzés volt, hogy ezt átéltem.

– Gyakran járt az írók közé?

– Mindennap. Többen már reggel bementek, amikor a kávéház kinyitott, és egy pohár víz mellett elüldögéltek, a pincérek pedig hagyták, nem szóltak ezért. Fűtött volt a kávéház, véceje volt. A forradalomban való ilyen-olyan részvétel miatt 1957 után az asztaltársaság egy része börtönbe került, másik része állás nélkül maradt, de azért tartottuk egymásban a lelket, s ez segített túlélni a megtorlásokat. A Hungáriának köszönhettem, hogy megismertem Kormos Istvánt, az Ifjúsági Könyvkiadó kiváló szerkesztőjét. Azt mondta, hogy ne verset írjak, mert Weöres után már nem érdemes, hanem prózát a gyerekeknek. Kipréselt belőlem az első mesekönyveket, a két híressé vált macskát, Mirr-Murrt és Oriza-Triznyákot. Hálás vagy neki azért, hogy kipróbálhattam egy új műfajt magamnak.

– Kormosról mesélte Nagy Gáspár költő, hogy a kiadó szerkesztőségében nagy viták folytak a futballról. S aki oda belépett, annak ismernie kellett a Fradi fakócsapatának az összeállítását is.

– Tudomásom szerint Pista játszott az ificsapatban. Mellesleg ő vitt ki engem először a Népstadionba, nyolcvanezer ember közé. Óriási élmény volt az is.

– A Hungária asztaltársaságán kívül kik voltak nagy hatással önre, akiktől sokat tanult?

– Petőfiről már beszéltem. Ilyen nagy nyelvi élmény volt a Weöres Sándorral való találkozás. Tudjuk, hogy Kodálynak régi szövegírója volt. Ugyanakkor a Tanár úr megzenésítette a költő gyerekkori versét is. Már hetven éven felül járt, amikor elhatározta, hogy csinál az óvodásoknak egy daloskönyvet. És a szöveget Weöressel íratta. Akkor jöttem rá, hogy Weöres a magyar nyelv zsenije. Nekem is elég jó fülem van, de amikor Kodály eldúldolt valamit, Weöres belenézett a levegőbe, és három másodperc múlva rámondta a hibátlan, kész szöveget. Nekem öt-tíz percig kellett törnöm a fejem rajta. Weöres engem beajánlott a Tanár úrnak, mondván, hogy dalosiskolába jártam, próbáljon ki. Kodály rigorózus ember volt – joggal. A mély zenei hangzókhoz mély hangrendű szavakat kért. Egyszer Weöres azt mondta: „Folytasd te!” Így aztán a daloskönyv ekképpen jelent meg: „Zene: Kodály Zoltán. Vers: Weöres Sándor, Csukás István.” Egy fiatal költő számára ez maga volt a csoda, hiszen mindkét társam Isten volt. Kodály az előszóban meg is dicsért.

– S ezzel hátizsákot helyezett a versfaragó Csukás István hátára.

– Meg glóriát kaptam a fejemre.

– Lehúzta a zsák és a glória?

– Nem. Boldog voltam, hogy ismét egy másik műfajt próbálhattam ki. Ilyen esetben felszabadul az ember agya, és nem bénul meg. A fiatal költő kollégáknak ajánlom, hogy vágjanak bele más műfajokba is. A vers és a mese mellett írtam ifjúsági regényt, drámát, filmet, színdarabot. Régi vágyam volt, hogy gyerekoperával is kirukkoljak. Nemrégiben Szege-den be is mutatták nagy sikerrel.

– Mikor vett utoljára hegedűt a kezébe?

– Leérettségiztem becsülettel, és nem vettem többet hegedűt a kezembe, mert választanom kellett a két hivatás között. Egy seggel nem lehet két lovat megülni. A hegedülés is művészet, de interpretálás. Valaki másnak eljátszom a művét. A versírás pedig alkotás. Bennem az alkotói tevékenység volt az erősebb, ezért akartam minél messzebb kerülni a zenétől.

– Ha adnék egy hegedűt a kezébe, el tudna valamit játszani rajta?

– Nem tudnék, mert közben eltört a bal csuklóm. Szörnyű tragédia lehet ez ebben a műfajban. Focizás közben történt, egy becsúszo szerelés okozta a bajt. Azóta használhatatlan a csuklóm, mert nem tudom behajlítani. Ha profi hegedűművész vagyok, vége a karrieremnek.

– Mit tudhatunk meg a munkamódszeréről?

– Anyagot gyűjtök a fejemben és jegyzetelek is. Amikor leülök írni, akkor már nagyjából készen van a fejemben, hogy mit akarok elmondani. Jól dolgozni csak pontosan és módszeresen lehet, és felkészültem. Amikor a Mirr-Murr nyomoz Budapest című meseregényemet írtam, sok mindent fel kellett térképeznem az ismert és ismeretlen városunkról. Bartók úgy készült fel a komponálásra, hogy előtte egy-két órát Bachot játszott. Én az írás előtt állandóan olvasok, s az agyban lévő szóállományt így próbálom megmozgatni. A rend és a rendszer nagyon fontos. Kötelező. Napi két-három órát mindig ott ülök az íróasztalom mellett. Nem kell többet, mert nem fog az agy tovább. Nem lehet kapkodni. Ebédelni sem lehet kapkodva, és nem is érdemes.

– Mikszáth mondta: „Az ember azért ebédel, hogy a feketekávé jólesse.”

– De csak akkor esik jól, ha megadjuk a módját az evésnek. Ilyen az alkotás is. Könnyen írok, és nagyon gyorsan gépelek. Verset lehet fejben is írni, de a papírtól nem tudok, és nem is akarok megszabadulni.

– Ez azt jelenti, hogy először mindent kézzel ír?

– Igen. Betűket gömbölyíték. Minden emberre jellemző, hogy milyen karakterű betűket rajzol. Az íróra is. A betűnek és a szónak ugyanis hangulata van. Rimbaud, a kamasz költő már megírta, hogy a betűknek milyen hangulatuk van. A magyarban sincs másképpen. Az érzelmi vagy egyéb hangulat befolyásolja az írást, ezért nem tudok gépbe írni, vagy számítógépet használni. Amikor kitalálok a mondanivalót, hangulatokat is próbálok belecsempészni az írásba, s ez számomra csak tollal lehetséges. Nem vagyok gépellenes, de mégis az vagyok. Ugyanakkor megtanultam szerelni is az írógépet.

– Szerelni? Miért volt erre szükség?

– Mert a szerelők meghaltak. Budán volt egy remek írógépszerelő, akihez jártam, s ha javította a gépemet, kölcsönadott egy másikat. De mára a szakma elfelejtődött. Ezért aztán magam olajozom, s egy régi fogkefével tisztítom őket, mert talán tíz írógépem is van. Szalagot sem lehet már kapni, de szerencsére van elég tartalék. Az írógép kézműves munka, és maig tisztelője vagyok a kézműves termékeknek. Csokonai apja kirurgus, azaz seb orvos és borbély volt. A költő honorációroknak nevezte el ezeket a mesterembereket. Ez nekem nagyon tetszett, és bele is írtam, ahová csak tudtam. Tehát innen származik a kézzel való munka gyönyöre, elismertsége a szememben. Ragaszkodom a kézíráshoz és az írógéphez. A javítás, a törlés, a kihúzás, a módosítás más lélektani hatású, mint a komputeren. Nincs nagyobb csoda, mint hogy a kézírás után megjelennek a papíron az írógép fekete betűi.

– Többször beszélt arról, hogy milyen fontos az olvasás. Jack London jegyezte fel, hogy ha egy olyan szót vagy kifejezést olvasott, amit korábban nem használt, de nagyon megtetszett neki, alig várta, hogy beleírja valamelyik művébe.

– Nagyszerű! Ezt mondom a gyerekeknek is. Az élő beszédben ötszáznál több szót nem használnak, mert nincs többre szükségük. Ennél sokkal több magyar szó van, nem is tudjuk, mennyi, amely fantasztikus kincs. Aki több szót ismer, többet tud meg a világról, mert mindegyik megfogalmaz valamit.

– Kik állnak önhöz közel a világirodalom hatalmas mesegyűjteményéből? Ismeretes, hogy Shakespeare és Tolsztoj is írt meséket.

– A mese az emberiség közkinccse. Azért közkinccs, mert egy csomó motívum vándorol a népek között, amit ki is mutattak. Semmi bajom nincs ezzel. Véletlen, hogy a nagy dán meseköltővel, Andersennel egy napon születtem. De ő az első olyan író a világirodalomban, aki visszaemelte a mesét az irodalom rangjára. Nagy utazó volt. Örömmel fedeztem fel, hogy kétszer járt Budapesten. A másik, amit szintén nem tudnak, hogy Petőfi Sándor felesége, Szendrey Júlia volt az első magyar, aki Andersen fordított. Itt jegyzem meg, hogy Magyarországon a gyermekirodalom nincs a helyén. Nekem sikerem van, de a műfaj lenézett. Amikor pénzosztás van, a gyereket egyszerűen kihagyják...

– Hisz az ihletben?

– Egy bizonyos színvonal fölött azért nem érdekes a kérdés, mert vagy tehetséges valaki, vagy nem. Vannak persze rossz vagy egyéb napok, ezt elismerem, de az ihletre várni felesleges dolog, mert az írás mesterség. Két múzsa van: a határidő meg az előleg. De hosszabb ideje az előleg már odavesztel.

– Álmodik néha a híres figuráival?

– Szerencsés helyzetben vagyok, mert csaknem minden írásomból készült képi feldolgozás. A rajzoló, a zeneszerző, a színész, a bábművész papíron és a valóságban életre keltett figurája az én fejemben majdnem élővé válik. Álmaimban is előjönnek, és hozzáteszem, hogy boldog állapotban. Ez egy kedves ajándék az íróknak.

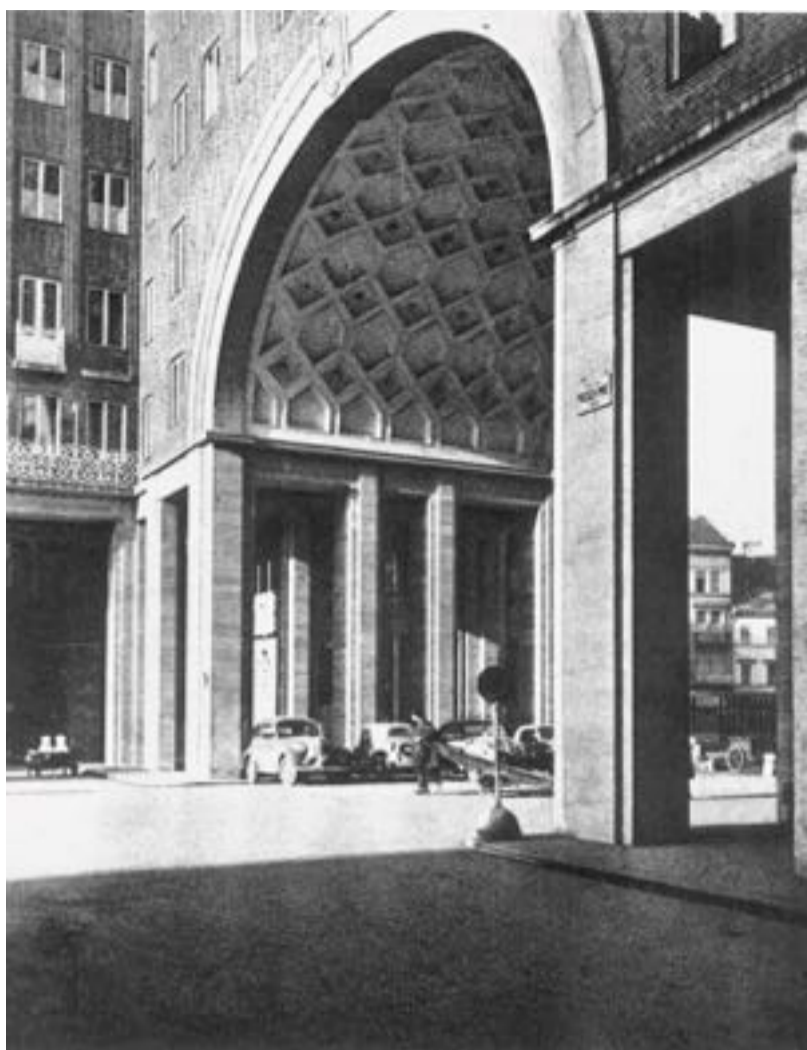
– „Nincs szebb, mint az élet, és nem is érdemes szebbet kitalálni!” – írta egyik aforizmájában. Biztos vagyok abban, hogy a boldogságához a Balaton is hozzátartozik.

– Az Isten szerzeménye: Szárszó. Harminc évvel ezelőtt vettünk egy telket a településen és építettünk rá egy kis házat. Kiderült, a legjobb helyre kerülünk. Kétezer ember lakik Szárszón. Mindenki ismer mindenkit, ezért emberi kapcsolatokat lehet fenntartani. Pesten még az ember pillantását sem viszonzozák. Hideg, rideg a világ. Szárszón viszont az emberek meg lehet mozgatni. A betelepülők és a helybeliek jól megférnek egymással. A kertmoziból közös anyagi összefogással színházat hoztak létre, amelyet öt évvel ezelőtt rólam neveztek el. Aki pénzt adott az építkezéshez, annak a nevét feltünteti a márványtábla. Tiszták az utcák, aranyos versengés folyik azért, hogy melyik utca a legvirágosabb. Jó itt élni!

– Kányádi Sándor költő egyszer csak kijelentette: megöregedett, és eljött az ideje annak, hogy befejezze a versírást. Akkor még élt Illyés Gyula, aki megjegyezte, hogy rendszeres költő addig ír verset, amíg él. A nyolcvanegyedik életévében járó Csukás István hogyan vélekedik az alkotásról?

– Nagyon jól tudta Sándor, hogy nincs iga-za, és szerintem ma is ír még verset... Ami engem illet: a fejemben műhely van, mindig dolgozom. Nem tudok elképzelni üres pillanatot. Éppen ezért vigyázok a műhelyre, takarítok, tisztán tartom. Lehetőleg nem rontom. A műhelyhez hozzátartozik a jókedv, az életkedv is. A rosszkedvet pedig egy kis erőfeszítéssel át lehet billenteni a jó irányba. Isten adománya, az élet a legnagyobb ajándék a földön. Értünk is süt a nap, de valamit nekünk is csinálnunk kell érte.

Kő András

A frissen átadott épület, alatta az FKT urainak és a magánbérlok előkelő autóival
A szerző archívumából

Képirás (60.)

A központi rész és az előtte lévő tér építkezésére hatalmas összeget, 1,402 millió pengőt szántak – az összehasonlítás végett érdemes közbeszúrni, a korszak leggazdagabbja, Nagykovácsi Milenkó kereskedő éves jövedelme 1940-ben 1,022 millió pengő volt, míg a vagyonban Popper Andor tollkereskedő ért el ekkora értéket.

Díszkapu a romtengerre

Igencsak régen, több mint száz esztendeje akarták először felépíteni Budapesten az Erzsébet sugárutat – ám a nagy ívű tervből végül mindössze a Madách téri kapura futotta. Az alkotást eredetileg egy, az Andrássy úthoz hasonló, közlekedési és üzleti folyosó kiindulópontjának szánták, amelynek felépítésére 1900-ban tett javaslatot Morzsányi Károly, az akkori Budapest törvényhatósági bizottságának tagja. Az indítványozó úgy vélte, a beruházás hozzájárulhat Erzsébetváros már akkor is elavultnak ítélt területeinek megújulásához, levegőssé tételéhez. A projektre tíz-tizenkét millió koronát terveztek.

A soha el nem készült Madách Imre, majd folytatásaként Erzsébet nevét viselő sugárútra a Fővárosi Közmunkák Tanácsa (FKT) hat tervet dolgozott ki. Kompromisszum nehezen született – s mire tető alá hozták, kitört az első világháború.

A kérdés legközelebb 1929-ben került terítékre, amikor az Orczy-ház Rt. bejelentette, hogy lebontja a Károly körút és a Király utca sarkán álló ingatlanát, s helyére újat épít. Ugyancsak ebbe az irányba hatott az akkor tapasztalható rövidke gazdasági fellendülés, illetve a teljes rendezési terv hiányában pangásra ítélt erzsébetvárosi eljáráság panaszáradata.

Am hiába voltak a szép ötletek, azok nem nyerték el ifjabb Wekerle Sándor pénzügyminiszter tetszését. A politikus a képviselőházban egy törvénytervezet vitája során a projektet teljesen szükségtelennak ítélte, bár hozzátette, ha a főváros és az FKT a saját költségén erre hajlandó, a kabinet nem lép fel kerékkötőként, ám közpénzt nem tud rá biztosítani.

A leomló kezdet ellenére a Közmunkatanács kidolgozta a sugárút új terveit. E szerint az Erzsébetvároson keresztül nyitandó folyosó merőlegesen torkollik majd a Károly körút-

ba. Az első világháború előtti elképzelésekhez képest a találkozóhelyen kialakított tér szélességét kilencvenről ötven méterre csökkentették, mert az akkori városatyák úgy vélték, a place nem szépszerűti, hanem üzleti és közlekedési célt szolgál majd.

Miközben a vezetés, az FKT és a kormány azon vitakozott, miként lehetne megoldani e kérdést, az Orczy-ház Rt.-ből Helvétia Építési és Ingatlan Rt.-vé avanszált vállalat 1934-ben megvalósítási engedélyt kért az Erzsébet útra. A folyamodványt a hivatal elutasította, mert még ekkorra sem tudták eldönteni, miként nézzen ki a folyosó Belváros felé néző torkolata.

A részvénytársaság mellett az FKT is csatasorba lépett, s papírra vetett egy törvényjavaslat-tervezetet, amelytől a projekt leggyorsabb és legkifizetődőbb megvalósítását várta. Ám a kormány pénzhiányra hivatkozva ezt sem hagyta jóvá. Közben természetesen a háttérben folyt az iszapbirkózás, így a két év alatt született kompromisszum szerint az Erzsébet utat elejtették, s cserébe némi vajúdas árán összehozták a Madách Imre út elejének, illetve a Károly körútra néző torkolat és az egész külső rész szabályozási terveit.

Az alkuból természetesen a Helvétia Rt. sem maradt ki, így a székesfőváros megszüntette a Károly körútból a Madách Imre út és a Király utca között kiinduló és az Anker köz folytatásáig terjedő tíz méter széles utca közterületi jellegét – ami magyarul annyit tesz, hogy a terület szabadon beépíthetővé vált. A Belváros máig legmeghatározóbb külsejű „kapuját” Walder Gyula egyetemi tanár alkotta. Az 1937-ben indult kivitelezést jelentősen könnyítette Bessenyei Zénó, az FKT elnökének bejelentése, miszerint a tanács beszáll a fejlesztésbe, lévén az avatáskor az új épületbe teszi át székhelyét. Minderre azért volt

szükség, mert az óriási kapu felhúzása igen bonyolult feladatnak ígérkezett, így arra nem tolongtak a mesterek.

A központi rész és az előtte lévő tér építkezésére hatalmas összeget, 1,402 millió pengőt szántak. Az összehasonlítás végett érdemes közbeszúrni, a korszak leggazdagabb emberre, Nagykovácsi Milenkó kereskedő éves jövedelme 1940-ben 1,022 millió pengő volt, míg a vagyonban Popper Andor tollkereskedő ért el ekkora értéket.

A fedezetet az FKT birtokában lévő telkek értékesítéséből remtették elő. Így a Személynök utcai ingatlanért négyszázezer, a Madách Imre téren lévő földdarab Országos Társadalombiztosítási Intézetnek (OTI) történt eladásából pedig kétszáznyolcvanezer pengőt kasszíroztak. Hozzájött még ehhez a Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapjától kapott százhatvankilencezer, valamint kisebb épületek elpasszolásából származó négyszázötvenezer pengő.

Mivel a Helvétia Rt. csak a Király utca–Madách Imre tér közötti telket építette be, szükségessé vált a további birtokok rendezése is. Bessenyei Zénó személyesen járta ki, hogy az OTI és a segítőalap is beszálljon az építkezésekbe, míg az ezután is fennmaradt földdarabra 1,1 millió pengőért az FKT építkezett. A Madách Imre út, Rumbach Sebestyén utca, Király utca által határolt részen a Községi Takarékpénztár Rt., míg a kapun túl lévő telken a Szent Margit-szigeti Gőzfürdő Rt. húzta fel tisztviselői nyugdíjalapi bérházát. Az építési lendületet végül a háború szakasztotta meg. S bár azóta több tucat terv született az Erzsébet út létrehozására, azokból egy sem valósult meg.

Lázin Miklós András

0 7 0 8